

Lét és értelem a harmadik nap fényében

Az élet- és az élet részét képező szenvedés értelme, a halál rettenete minden korban az emberiség alapkérdései közé tartozott. Jób könyve hosszasan járja körül ennek aspektusait. A titok ugyan homályban marad, de Jób reménye előre mutat: *Tudom jól, él ügyem szószólója, ő lép majd föl utoljára a földön. Hogyha fölbredek, maga mellé állít, és meglátom még testemből az Istent.* (Jób 19,24-26) Ez a remény vált egyértelműen világossá Jézus halála és feltámadása után, amelynek örömhírét a keresztény igehirdetés elterjesztette az egész földön.

A nyugati világ azonban a XVIII. század óta egyre inkább elfordult a keresztény hittől. Azóta számtalan filozófiai irányzat próbált alternatív világmagyarázatot, vezérfonalat adni az embernek. A XX. század világháborús katasztrófái után az egyik ilyen irányzat az egzisztencializmus, amely az emberi szabadságot választotta központi kategóriájává. A szabadság a választás szabadsága; szabadnak lenni pedig annyit jelent, mint önmagunk lenni. Jean-Paul Sartre (1905-1980) szerint az ember szabadságra ítéltetett. Az ember ugyanis egyedül van és választásához nem állnak rendelkezésére tartalmi kritériumok, mert nincsenek az embertől függetlenül létező értékek; vagyis az ember nem támaszkodhat semmilyen transzcendens Lényre vagy lényegre. Ezért az ember, aki képes önmagát választani, önmaga lenni - a semmi jegyében választja saját magát. Az egzisztencializmus talán legnagyobb hatású változata szerint az egzisztencia a semmi felé irányuló lét, amely tudatában van saját végességének. Ez a semmi felé, a halál felé való irányultság, is hozzájárul, hogy a szabadság mellett, a szorongás is jelentős teret kap e gondolkodók műveiben. Sartre *A lét és a semmi* (1943) című könyve ennek az irányzatnak az egyik csúcspontja.

Az egzisztencializmus másik nagy alakja, Albert Camus (1913-1960), műveinek alaphelyzete szintén hasonló: Egyedül, idegenként, egy Isten nélküli abszurd és közönyös világban. Élete végén azonban kereste az ebből a pozícióból való kitörés lehetőségét, amikor Howard Mumma, amerikai metodista lelkésszel beszélgetve kifejtette, hogy az élet értelmét keresve, keresi Istent, és felé akarja elkötelezni az életét.¹

Az egzisztencialista filozófusokkal ellentétes végkövetkeztetésre jutott a XX. század egy másik szellemóriása, Viktor Frankl (1905-1997). Ő egy Freud tanítvány pszichiáter, aki jórészt saját, a náci koncentrációs táborban megélt szenvedéseire, illetve más túlélők tapasztalataira alapozva dolgozta ki egzisztenciaanalízis vagy más néven logoterápia nevű elméletét. Ebben a központi elem az értelemre irányuló kérdés: Mi az értelme életünknek, mi az értelme szenvedéseimnek? Válasza az, hogy az életnek minden extrém helyzetben lehet értelme. Ennek felismerése ad lehetőséget a túlélésre, a továbblépésre. A logoterápia ezt a logosz-t, vagyis értelmet keresi a terápia folyamán, amelynek feltárása és elfogadása a gyógyulás, az újrakezdés záloga.

¹ Howard E. Mumma: *Albert Camus and the Minister*; Brewster, Mass., Paraclete Press, 2000

Mai világunk fogyasztói társadalmában az élet nagy kérdéseit háttérbe szorítja az anyagiakért való küzdelem és a szórakoztatóipar mindent túlharsogó lármája, így ezek a kérdések sokak számára életük nagy részében fel sem merülnek. Aztán egyszerre, egy súlyos csapás, betegség, haláleset vagy egyéb katasztrófa kapcsán mégis felszakad a kérdés; mi értelme van mindennek, hova vezet az életünk, mi lesz velünk, mi lesz velem?

A húsvét titka számomra pontosan erre a kérdésre adja meg, a minden elképzelhető extrém helyzetben is érvényes választ: nincsen olyan mélypont, amelynek Isten ne tudna értelmet és pozitív végkifejletet adni. Húsvét adja az alapot, hogy mint a hívők őse, Ábrahám, mi is tudjunk *a remény ellenére is reménykedve* hinni (Róm 4,18) - akkor is, amikor e világ rendje szerint nincs már remény. A János evangélium előszava szerint ugyanis a Logosz, az Ige, isteni személy, léte örök, Istennél volt és istenségében azonos az Atyával, ő a Fiú; a teremtésben minden általa lett; ő az élet és a világosság hordozója az emberek számára; megtestesült és emberré lett, hogy a Szentháromság isteni életébe vonja be az embereket. A mód pedig, ahogyan ezt megtette megváltó halála és feltámadása volt. Hozzá kapcsolódó létünk nem a semmibe hull, *mert ha halálának hasonlóságában egybenöttünk vele, úgy leszünk feltámadásában is.* (Róm 6,5) Pilinszky János Harmadnapon című versében ebben a hitben kapcsolja össze a ravensbrücki (és a többi) koncentrációs tábor áldozatainak sorsát Krisztus áldozatával:

*És fölzúgnak a hamuszín egek,
hajnalfele a ravensbrücki fák.
És megérik a fényt a gyökerek.
És szél támad. És fölzeng a világ.*

*Mert megölhették hitvány zsoldosok,
és megszűnhetett dobogni szíve –
Harmadnapra legyőzte a halált.
Et resurrexit tertia die.*

Szabadok vagyunk, létünk pedig nem a semmi felé tart. A szenvedésen és a halálon át kell mennünk, de nem ez a végszó. Amit pedig elrontottunk, azt Isten kegyelme képes eltörölni és jóra fordítani. Ebben is hiszek, amikor a Hitvallással vallom: *Harmadnapra feltámadott az Írások szerint...*

Sörédi Pál

2018